

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

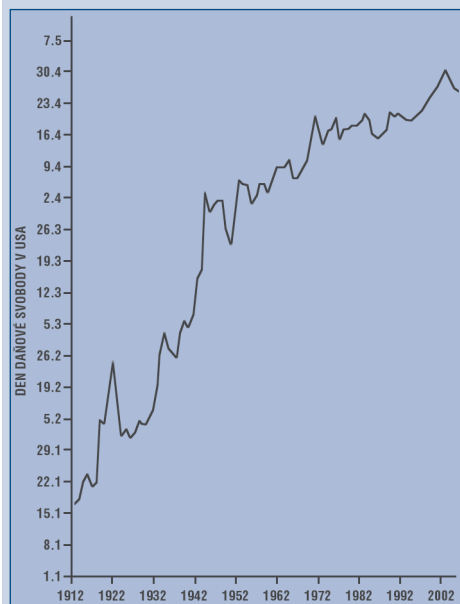
červen 2003 / ročník 4

Zase o den chudší...

David Lipka

Dvanáctého června budeme mít příležitost oslavit Den daňové svobody. Ten pomyslně rozděluje rok na dvě části. V první (stále ještě kratší) části rozhoduje o tom, jak se naloží s námi vytvořeným bohatstvím, stát, v druhé jsme to my sami. Lze si to představit i takto. Pokud bychom chtěli mít splnění povinnosti, kterou na nás stát uvalil, co nejdříve za sebou a od 1. ledna odevzdávali vše, co vyprodukujeme, trvalo by nám to letos celých 162 dní.

Jak vidno, je to zase o den déle než loni. Pomineme-li etický rozměr této skutečnosti, kdy stát odebral další bohatství těm, kdo ho produkují, a přerozdělil ho ve prospěch nejhlasitější vykřikujících zájmových skupin, je zde i dopad čistě ekonomický. Ekonomická teorie nám ukazuje, že každý nový zásah státu do ekonomiky, každá nová regulace, daň i výdajový program dále narušují koordinační funkci trhu. Podnikatelé, kteří se ve své činnosti řídí strukturou existujících a odhadovaných cen – provádějí ekonomickou kalkulaci, jsou závislí na tom, že ceny odrážejí skutečnou vzácnost jednotlivých vstupů, jež používají. Jestliže jsou ceny státními zásahy narušeny, přestávají plnit svou funkci a podnikatelé se stávají slepými, což jim znemožňuje racionálně vyrábět. Jinak řečeno, stále více se plytvá, a společnost je v důsledku toho chudší, než by byla mohla být.

(pokračování na straně 2)

Daň z příjmu: od protiústavnosti k úplnému vítězství

Robert Higgs

Celá tři desetiletí po ukončení občanské války čelila americká federální vláda rozpočtovému problému, který se téměř vymyká chápání dnešních ekonomů: chronickým přebytkům příjmů nad výdaji. Pramenily z kombinace rychlého ekonomického růstu, jehož průvodním jevem byl vzestup objemu dovozu, a politiky vysokých cel, typických pro toto období republikánské vlády. Protože panovala politická neochota jakkoliv snižovat celní sazby, vláda na opakované přebytky reagovala tím, že veteránům z občanské války a jejich příbuzným (čím dál vzdálenějším) vyplácela stále vyšší a vyšší „sociální“ dávky. Tento penzijní program, nazývaný pro svou bezmeznou štedrost „prvním rozsáhlým programem federálního sociálního zabezpečení“ (což naznačovalo, že se jednalo o systém sociální podpory mimořádného významu), pohlcoval do roku 1890 více než jednu třetinu rozpočtu. Navzdory plýtvání prostředky ve prospěch penzijního programu přebytky přetrvávaly a v letech 1866–1893 pravidelně naplňovaly státní pokladnu.

Příznivý stav veřejných financí zcela podkopával původní *raison d'être* zákona o daní z příjmu, který Kongres schválil poprvé v roce 1861 a pak ještě několikrát během a po ukončení války. Příjmy byly zdaňovány v letech 1862–1871, ale v roce 1872 Kongres nakonec svým usnesením daň zrušil. Myšlenku na ni se však už zcela zapudit nepodařilo. Mezi lety 1874 a 1894 předložili příznivci daně z příjmu celkem 68 návrhů na její opětovné uzákonění. Skrze tuto daň, kterou by nesli téměř výlučně bohatí, se pokoušeli nahradit cla, jež podle jejich soudu dopadala v daleko větší míře na chudé. Jak příznivci, tak odpůrci v daní z příjmu shodně spatřovali přednostně nástroj přerozdělování; v jazyku té doby *třídního zákonodárství*. Nebylo překvapením, že v čele jejich zastánců stáli stoupenci takových uskupení jako strana Populistů, *Greenback Party* či *Farmers' Alliances*.

Po dvaceti letech zklamání a neúspěchů se příznivcům daně podařilo prosadit myšlenku daně z příjmu do zákona o příjmech z roku 1894 (často nazývaného *Wilson-Gorman Tariff Act* podle jeho duchovních otců W. L. Wilsona a A. P. Gormana a týkajícího se také ochrannářských cel). Prání presidenta Clevelanda bylo nicméně jiné. Jeho hlavním zájmem a rovněž ústředním bodem politického programu Republikánů bylo drastické snížení cel. Jelikož by výrazné snížení cel snížilo výši federálních příjmů, navrhl prezident ve své výroční zprávě z roku 1893 opatření, jež by problém výpadku příjmů zmírnilo. To spočívalo v zavedení „zdanění několika vnitřních příjmů, včetně drobné daně uvalené na zisky z jistých investic korporací“. Nešlo tedy zdaleka o obhajobu uvalení *všeobecné* daně z příjmu. Mnohem obšáhlejší ustanovení o daní z příjmu se objevila ve Wilsonově návrhu díky působení dvou ze tří členů Sněmovního podvýboru pro vnitřní zdanění [*House Subcommittee on Internal Taxation*]. Prvním byl B. McMillin, Demokrat a dlouhodobý zastánce daně z příjmu, a druhým W. J. Bryan, Demokrat a později člen strany Populistů. Přestože Senát následně z Wilsonova zákona vypustil dramatické snížení cel, pasáž o daní z příjmu přetrvávala. Prezident Cleveland byl návrhem zákona schváleným 15. srpna 1894 rozhořčen, neboť obsahoval pouze nepatrné omezení tarifů. Zákon nepodepsal, ten však přesto vstoupil v platnost.

Jeden tehdejší autor poznamenal,

„... že daň z příjmů nebyla zavedena z fiskálních důvodů, nikdo se totiž ani neobtěžoval zjistit, jakou částkou by tato daň mohla přispět do státní kasy. První plody úspěchu přinesla až rok a půl od jejího zavedení, a rozhodně tedy nemohla být vychvalována jako účinný nástroj zmírňující okamžité fiskální napětí.“

Nová daň z příjmu tedy zjevně měla být primárně jakousi protiváhou k existujícím clům, která, jak vládlo všeobecné přesvědčení, nerovnoměrně zatěžovala především chudé.

Cla byla navíc nerovná i z územního hlediska – oblast Severovýchodu byla se svými chráněnými průmyslovými podniky zvýhodňována oproti oblastem Jihu a Západu. Tento geografický prvek se ostře projevil zejména při hlasování o dodatku k zákonu o clech [*Wilson-Gorman Tariff Act*], jež měl rozhodnout o zavedení daně z příjmu: ve Sněmovně reprezentantů vzešlo z celkového počtu 182 hlasů pro 177 od zástupců Jihu a Západu.

(pokračování na straně 2)

Zase o den chudší...

(pokračování ze strany 1)

Nemůže nás v této situaci alespoň škodolibě potěšit, když zjistíme, že jinde jsou na tom ještě hůře? Nemůže. Zažíváme naopak hořkost, hledíme-li na bohatnoucí země jako Jižní Korea či Irsko, kde oslavili Den daňové svobody v dubnu. Tak alespoň doženeme ty již bohaté, kteří zapomněli na podmínky své prosperity a v iluzorní víře v blahodárnost přerozdělování konzumují po generace nakkumulovaný kapitál, svitne nám jiskřička naděje. Opět ne. Ačkoli americká, japonská, kanadská, australská či novozélandská vláda odebírají svým obyvatelům již poněkud více, je to v průměru stále o čtvrtinu méně, než si nárokuje vláda česká. Sen o dohánění a předhánění bohatých se tak ztrácí jako pára nad hrncem.

Skutečnou trýzeň nám nicméně přivodí skupina třetí, jejíž členové se dle našeho ukazatele propadají až kamsi do července. (Pouze člověk neznalý věci by mohl jásat, že jsme konečně někoho předstihli). Sem patří země, jež si naše politické elity vybraly za svůj vzor. Ano, jsou to státy blahobytu Evropské unie.

Náhoda tomu chtěla, že Den daňové svobody připadá přesně na den před referendem o našem přistoupení k EU. Právě uvedené srovnání by nám proto mělo sloužit jako další varování, až budeme za plentou přemýšlet o tom, zda zakroužkovat ANO či NE.

Samozřejmě, lze namítat, že z uvedeného

přehledu nic nevyplývá, že fiskální politika prozatím zůstává v pravomoci národních vlád, a tak nás míra přerozdělení v jednotlivých státech EU může nechat klidnými. Je také nepochybně pravda, že se nyní v EU harmonizují jen daně nepřímé a že samotné orgány EU doposud přerozdělují pouze 1,27 % HDP. Jenže slova doposud, prozatím, a nyní nás musí varovat před ukvapenými závěry o trvalosti současného stavu. Budoucnost, jak víme, je nutně nejistá, a co platí dnes, nemusí platit již zítra, tím méně v politice!

Navzdory všem možným změnám však něco přetrvá. Nic totiž nezmění logiku fungování společenských institucí. Politika vždy zůstane politikou, demokracie demokracií a zdanění zdaněním. A právě porozumění logice fungování společenských institucí by nás mělo nabádat k opatrnosti, neboť napoví mnoho o tom, jakým směrem se bude budoucnost vyvíjet.

V tomto čísle TERRA LIBERA, jež držíte právě v rukou, nicméně nenaleznete žádné teorie, ukazující, jakým způsobem centralizace a demokratizace vede k vyššímu přerozdělování. Místo toho necháme promluvit historii, v níž zmíněné teorie našly své empirické potvrzení.

První historickou ilustrací nám budiž graf uvedený na první straně, z něhož je patrné, jak se od doby zavedení federální daně

z příjmu a ustavení FEDu (americké centrální banky) prodloužila doba, po níž obyvatelé Spojených států pracují na svou vládu.

Jako druhá ilustrace poslouží článek Roberta Higgse, v němž se opět na příkladu Spojených států dozvíme, jak lze elegantně krok za krokem přejít od odmítání společného zdanění až k jeho úplnému triumfu.

Ano, máte pravdu, v Evropské unii to tak být nemusí, jenže zatím vše nasvědčuje spíše ještě pesimističtější variantě. Na druhou stranu ale netřeba propadat depresím. Jak víme, nic se neděje bez příčiny, a proto ani daně samy od sebe nevzrostou, avšak ani nepoklesnou. Je tedy zapotřebí stále znovu a znovu hlasitě připomínat, jaká je jejich podstata a k čemu nutně vedou. Čím silněji tento hlas zazní, tím vyšší je šance, že se podaří existující negativní trend změnit.

Jedinečnou příležitost přispět k této změně budete mít 12. června, kdy v Praze na Můstku a také v Brně, Plzni, Ostravě, Olomouci, Hradci Králové, Ústí nad Labem a Českém Krumlově společně připomeneme politikům, že naše kapsy jim nejsou volně k dispozici.

A nezapomeňte! Když už tu svobodu 12. pomyslně získáme, měli bychom se přičinit o to, abychom ji hned 13., a to již s definitivní platností, neztratili...

Více informací na: www.danova-svoboda.cz

Daň z příjmu: od protiústavnosti k úplnému vítězství

(pokračování ze strany 1)

Při hlasování v Senátu se na podporu dodatku nezvedl ani jeden hlas ze Severovýchodu.

Diskuse ponechala stranou údajnou regresivitu cel a radikální odpůrci se soustředili na kritiku nové daně, v níž spatřovali krok k socialismu. V období ekonomických, společenských a politických otřesů té doby mnozí nevyhnutelně na daň z příjmu nahlíželi jako na jeden z dalších prostředků, jenž by mohl napomoci přeměně etablovaného společenského řádu. John F. Dillon, čelný představitel sdružení obhájců a bývalý federální soudce, ve své řeči ke členům *New York State Bar Association* novou daň odsoudil slovy, že jde o

„... násilnou formu zdaňování bohatých v prospěch chudých. ... [představuje] nejvýslovnější a nejhanebnější příklad třídního zákonodárství. ... porušování ústavních práv vlastníků, rozvrat stávajícího společenského zřízení... a je bytostně revoluční.“

Ne každý samozřejmě považoval daň za protiústavní. A tak v této otázce musel nakonec rozhodovat Nejvyšší soud.

Dnešními standardy lze zdanění, tak jak je předkládal zákon z roku 1894, označit za velmi nízké a dopadající jen na nepatrnou část populace. Jednotlivci odevzdávali 2 % z příjmů včetně darů a dědictví, pokud jejich hodnota přesáhla 4000 dolarů. Totéž

platilo i pro společnosti, které odváděly 2 % ze zisku, ale nezdanitelné minimum ve výši 4000 dolaru se na ně nevztahovalo. Dvojímú zdanění dividend bylo zamezeno vhodnou úpravou zdanitelných příjmů u jednotlivců. Mnoho institucí – včetně charitativních sdružení, církevních a vzdělávacích organizací, stavebních a úvěrových společností, založen a vzájemných pojišťoven – bylo zbaveno povinnosti odvádět daň.

Kromě nespravedlivé 2% ztráty příjmů spatřovali kritici daně z příjmu v jejím zavedení ještě jedno významnější nebezpečí. Přípravovala podle nich půdu pro mnohem větší, možná až konfiskační zdanění. (Nutno poznamenat, že shodný názor mělo i mnoho zastánců daně z příjmu.) Neváhali proto zpochybnit ústavnost tohoto zákona před Nejvyšším soudem. Ve spolupráci s generálním prokurátorem a pomocí diskutabilního právního eskamotérství docílili předání případu *Pollock vs. Farmer's Loan and Trust Company* (spolu s případy *Hyde vs. Continental Trust Company* a *Moore vs. Miller*) k předběžnému líčení přímo k Nejvyššímu soudu. Spor byl projednáván v týdnu od 7. do 13. března a verdikt soudu pak vynesl 8. dubna roku 1895.

Šlo skutečně o velký případ. Allan Nevins soudil, že „tato kauza vyvolala u Nejvyššího soudu neoddiskutovatelně

největší vášně od dob přelíčení s Dredem Scottem“. [1857, soud zamítl žádost otroka o udělení svobody, čímž se přiklonil k názoru, že černoši nemají žádná práva]. Dle jednoho historika práva si proces získal v tisku tolik pozornosti jako žádný jiný v dějinách Nejvyššího soudu. Mnoho novin se do nejmenších detailů rozepisovalo o průběhu sporu. Příklad se stal středobodem zájmu veřejnosti, protože v sobě skloubil mnoho z tehdejších společensko-politických témat: konflikt bohatých a chudých, zemědělství a průmyslu, konkurence a monopolů, venkova a měst, slaběji rozvinutého Jihu a Západu a průmyslového Severovýchodu. Celý národ se zadržným dechem sledoval vývoj souboje právních zástupců, kteří měli pod vahou svých důkazů přesvědčit většinu z osmi zasedajících soudců. (Jeden nepřítomen z důvodu nemoci.)

Právní pře se zúžila na dva sporné body. Za prvé: strana domáhající se nezákonnosti daně poukazovala na to, že šlo o daň příjmu a tedy v rozporu s Ústavou, neboť nebyla náležitě rozvržena mezi jednotlivé státy podle velikosti jejich populace tak, jak to předepisoval článek č. 1, odstavec 2 Ústavy. Za druhé: i kdyby nešlo o daň příjmu, stále by byla protiústavní, neboť čtená daňová osvobození porušovala ustanovení ústavy, že „... všechny daně, poplatky a cla mají být

na území Spojených států jednotně“ (článek č. 1, odstavec 8). Právní zástupci vlády vedené generálním prokurátorem Olneyem oponovali tím, že Nejvyšší soud považoval vždy za přímou pouze daň z hlavy a daně majetkové a na druhý argument odpovídali tím, že požadavek uniformity nepřímých daní se nevztahuje na skupiny daňových poplatníků ale na různé státy.

Olney v konzervativním duchu, jež opovídal mentalitě soudců Nejvyššího soudu, tvrdil, že rozdíl mezi přímou a nepřímou daní, tak, jak je definovali ekonomové a jiní učenci, nemají k případu žádný vztah. Podle něj byla pro případ určující předchozí soudní rozhodnutí, precedenty, při nichž soud nikdy neváhal udělit Kongresu výsadní právo rozhodovat v otázce zdanění a podle nichž se považují za přímé daně jen daně z hlavy a majetku. Takový výklad ústavního práva označil za

„... stejně starý jako Ústava samotná... Odmítnout jej po sto letech by bylo škodlivým precedentem do budoucna a mohlo by způsobit, že na vládu nebude nazíráno jako na věc stabilních ústavních principů, nýbrž jako na instituci podléhající momentálnímu pohledům a přáním, závisející na osobním výkladu jednotlivých soudců.“

V závěru své řeči vyzval Nejvyšší soud, aby zůstal věrný svým zásadám a svému poli působnosti:

„V otázkách, kdo má či nemá oprávnění rozhodovat o zdanění, by neměla oblast práva zcela vystřídat oblast exekutivy a nahradit tak politickou debatu odehrávající se na půdě Kongresu, jejímž smyslem je určení subjektů zdanění, plánů zdanění a všech rozdílů a odlišností, pomocí kterých se vláda nakonec snaží najít spravedlivé daňové zatížení – spravedlivé vzhledem k rozložení zdrojů a k množstvem jednotlivých tříd obyvatel.“

Závěrečné proslovy obou zúčastněných stran vyvolaly velké ideologické vášně. James C. Carter, zastánce daně z příjmu, otevřeně připustil, že se jedná o akt třídního zákonodárství. Současně však tvrdil, že existující daňový systém rovněž spočívá na třídním zákonodárství, avšak „chybným způsobem“. Upozornil Nejvyšší soud, že by nebylo moudré zrušit platnost tohoto zákona, a „... že by nakonec měl přijmout hlas většiny jako konečný.“

Carterovo neskrývané odvolání se na vůli většiny vyvolalo u zástupce druhé strany Josepha H. Choateho spravedlivé rozhořčení. Ve své řeči uvedl:

„Věřím, že zde existují určitá vlastnická práva, která musí zůstat uchráněna... Zákon, o kterém zde jednáme, je a zůstává ve svých záměrech a cílech činem komunistickým. Principy, na nichž stojí jeho obhajoba jsou svou měrou ty nejvíce komunistické, socialistické – a jak je hodlám nazývat – populistické, jaké kdy vůbec by-

ly adresovány jakémukoliv politickému shromáždění na celém světě.“

S úzkostí v srdci a obavou o vývoj věci budoucích, formuloval apokalyptické varování:

„Ochrana [vlastnických práv] bude uchována nebo navždy vymizí... nebudete moci později zavádět nějaká omezení, prohlásíte-li nyní, že Kongres má ve svých rozhodnutích zůstat nikým neomezen a nekontrolován.“

Choate v ideologicky laděné řeči pokračoval a s mistrnou argumentací se krok po kroku blížil k označení daně za daň přímou: příjem, plynoucí z vlastnictví majetku, a majetek samotný jsou od sebe nerozeznatelné a neoddělitelné. Proto daň uvalená na tento příjem je totéž, jako daň uvalená na majetek. Jde tedy logicky v obou případech o daň přímou. Rovněž se pokusil definovat jemně, přesto podstatně odlišnosti sporu současného a těch, o nichž soud rozhodoval v minulosti a na nichž stavěl precedenty. Doufal, že se mu tím podaří soud vyprostit z určité strnulosti. Právní doktrína totiž říká, že soud je při posuzování sporů vázán předchozími rozhodnutími, jedná-li se o podobných otázkách a v téže jurisdikci.

Svou řeč zakončil zdůrazněním hlubokého významu celého případu.

„Nevěřím, že někdo z přítomných někdy měl či bude mít za úkol rozhodovat v případě o následcích tak dalekosáhlých.“

Proces se týkal

„uchování základních práv k soukromému majetku, rovnosti před zákonem a důvěry amerického lidu v ústavní záruky“.

Nakonec se snažil přimět soudce, aby pamatovali na svou nezávislou autoritu. Soud totiž „... má moc zrušit legislativní akt kongresu, jenž je v rozporu s Ústavou“.

Případ *Pollock* stavěl zejména konzervativní soudce Nejvyššího soudu do těžké pozice. Na jedné straně zde existoval právní precedent – rozhodnutí Nejvyššího soudu v kauze *Hylton* z roku 1796 hovořící jasně ve prospěch Kongresu. Na straně druhé ale, tak jak tvrdil Choate, by mohl soud určit, že v žádném z předchozích případů se nerozhodovalo o přesně týchž základních otázkách, a proto rozhodnutí soudu v oněch případech představují pouze názory soudců, nikoli však ustanovené principy. Olneyův právně konzervativní argument ve prospěch kontinuity rozhodování o ústavních otázkách musel hrát (bez ohledu na to, jak se popíše fakta minulých případů) nemalou váhu. Někteří konzervativní členové devítičlenného senátu, zcela jistě ctihodný soudce Stephen J. Field a jeho synovec David J. Brewer a snad i předsedající soudce Melville W. Fuller, nicméně sdíleli s Choatem neblahou předtuchu ohrožení soukromých vlastnických práv v situaci, kdy by se nová daň prosadila.

Soudu se nepodařilo usmířit znesvářené strany, a tak se pokusil ve svém verdiktu z 8. dubna 1895 výsledek rozdělit. Vzal

v úvahu Choateho logickou argumentaci, avšak omezil její aplikaci. Rozhodl, že daň z příjmu plynoucí z nemovitého majetku nelze odlišit od daně z nemovitého majetku samotného, jedná se tedy o daň přímou a tím pádem protiústavní, neboť břemeno není rozděleno mezi jednotlivé státy podle počtu obyvatel. Verdikt rovněž stanovil, a v tomto bodě bylo usnesení jednomyslné, že Kongres nemá oprávnění uvalit daň na příjmy ze státních nebo obecních obligací. Ve zbývajících otázkách se poměr hlasů rozdělil v nerozhodný stav a neurčil vítěze.

Názor většiny, znějící z úst předsedy senátu Fullera, zcela neuspokojil nároky starého soudce Fielda [u nejvyššího soudu od roku 1863]. Ve svém souhlasném stanovisku zavrhnul zákon o dani z příjmu jako třídní legislativu, odsoudil „hrubé a arbitrární rozlišení“, které zákon zaváděl a zformuloval často citovanou předpověď, že

„útok na kapitál, jehož jsme dnes svědky, je pouze začátek. Budou následovat další, rozsáhlejší a prudší, až se nakonec tato politická bitva stane válkou chudých proti bohatým, válkou, která se bude stupňovat na intenzitě a hořkosti.“

On sám byl pro jednoznačné smetení zákona ze stolu.

Soudci Edward D. White a John M. Harlan silně nesouhlasili s rozhodnutím. Byli velmi znepokojeni tím, že se soud ve svém konečném výroku neřídil tradičním a nezpochybnitelným výkladem práva. White uvedl, že

„... toto rozhodnutí je nebezpečím každému soudu, každému občanovi a celé republice“.

Ztotožnil se s názory prokurátora Olneyho, a jako by předvídal sled událostí, varoval, že:

„...pokud se bude soudní rozhodnutí odvíjet od osobních názorů těch, kdož se na nějaký čas stali členy soudu, pak se celý proces nalézání spravedlnosti stane účelovou a politickou fraškou a bude postrádat jakoukoli jednotnost a konzistentnost“.

Nerozhodný výsledek neuspokojil nikoho. Odpůrci zákona se domáhali nového slyšení, tentokrát před kompletním, tj. devítičlenným soudním sborem (zasedal by i během předchozího líčení nemocný soudce Howell E. Jackson), aby se dospělo k rozhodnutí v nedořešených otázkách. Generální prokurátor pro změnu žádal, aby se jednalo znovu o všech bodech sporu. Soud souhlasil s návrhem generálního prokurátora a stanovil lhůty, v nichž mohly obě strany pronést proslovy, na šestého, sedmého a osmého května. Nové slyšení nepřineslo žádné nové důkazní prostředky.

20. května 1895 se senát usnesl v poměru 5:4 a prohlásil spornou právní normu za protiústavní. Předsedající soudce verdikt odůvodnil tím, že

„... zatímco naše předchozí závěry zůstaly beze změn, jejich působnost musí být rozšířena do všech logických důsledků.“

Soud v podstatě užil stejný argument, který dříve sloužil jako prostředek proti zdanění nemovitostí. Nyní jej aplikoval i na majetek movitý (hmotný). Navzdory tomu to rozšíření zůstávalo mnoho forem příjmů ústavně zranitelných. Nebylo vyloučeno zdanění např. mezd a platů kvalifikované i nekvalifikované pracovní síly. Avšak vzhledem k tomu, že byla zneplatněna tak velká část zákona, soud nakonec prohlásil za neplatnou normu celou, nejen ustanovení, která shledal jako výslovně vadná.

Každý ze čtyř soudců hlasujících ve prospěch zákona, sepsal ostrý nesouhlasný názor. Harlan na více než padesáti stránkách prorokoval, že

„... odklon tohoto soudu od tradičního způsobu rozhodování v závažných ústavních otázkách, za něhož bylo dosaženo mnoho dohod a během kterého vláda spravovala zemi v dobách krizí, otřese důvěrou veřejnosti ve stabilitu zákonů.“

Současně se obává, že druhé rozhodnutí v kauze *Pollock*

„... ničí samotné základy národní autority, upírá vládě moc, která je nebo se může stát životně důležitou pro existenci a uchování unie v době ohrožení.“

Domníval se také, že americký lid nemůže příliš brzy pozměnit dodatkem Ústavu a anulovat tak výsledek kauzy *Pollock*, důsledky čehož považoval za „národní katastrofu“.

Nesouhlasící soudci odsuzovali především následky v podobě přerozdělovacích procesů ve společnosti. Jinak umírněný soudce Brown poznamenal, že

„... smetení zákona ze stolu není ničím jiným než kapitulací všech snah usilujících o zdanění bohatých.“

Vysmál se „strašidle socialismu... vyvolávaném, aby zastránilo kongres před ustanovením daňových sazeb podle schopnosti platit.“

Doufal, že toto rozhodnutí

„... snad není prvním krokem k ústíku práv a svobod člověka pod nemilosrdnou nadvládou bohatství.“

Soudce Jackson popsal verdikt soudu jako „... nejsilnější pohromu, jaká kdy otrásla ústavní silou Kongresu“.

Soudce White znovu projevil nelibost s rozhodnutím, které

„... ve výsledku povede ke zničení Ústavy, neboť z ní učiní nástroj nejpolitovanihodnějšího zla.“

Konečný rozsudek kauzy *Pollock* byl konzervativní a současně i revoluční. Sice uchovával existující podobu vlastnických práv, avšak revoluční byla odvaha, s jakou Nejvyšší soud překročil své tradiční hranice ústavní autority, aby zabránil tomu, co většina jeho členů považovala za fatální a nevratný krok k politickému odstranění existujícího společensko ekonomického řádu. Výrok měl dalekosáhlé následky. Na dvacet let se podařilo zastavit „útok na kapitál“, jehož se obával soudce Field a miliony zámožných vlastníků, za které promlouval.

Teprve až 16. dodatek Ústavy z roku 1913 a následná politika vysokých daní v důsledku Světové války přeměnily zlý sen J. Choateho ve skutečnost. I přes očividný úspěch mohli konzervativní zastánci univerzálních bezpečných vlastnických práv pocítovat jisté obavy. Rozhodnutí v případě *Pollock* bylo, jak shodně predikovali prokurátor Olney a soudce White, skutkem, kterým soud ohrozil stálost svých výroků. Tím, že bylo toto rozhodnutí postaveno na ideologickém přesvědčení spíše než na tradiční právní doktríně, byl soud nasměrován k tomu, aby se stal „scénou politických her a intrik“. Budou se na ní hrát ještě ledajaké kusy. Ty ale už konzervativní publikum tak nepobaví.

*

Problematika daňového zatížení vedla politické frakce do sporů o přerozdělování, v nichž triumfovali zastánci růstu moci státu. Hmatatelným úspěchem byl 16. dodatek Ústavy. Zvláštností je, že navzdory jeho ohromnému významu byl dodatek výsledkem spíše nahodilých politických událostí. Demokraté se dočasnou porážkou u soudu v roce 1895 nedali odradit a stále se snažili o zavedení daně z příjmu. Při každém zasedání slyšeli členové Kongresu hned na uvítanou několik návrhů zákona o dani z příjmu. Ten ale žádný z nich neschválil. V roce 1908 získali radikálové nového spojence, to když se Teddy Roosevelt postavil za daň z příjmu. Po zvolení Williama H. Tafta za prezidenta se koalice, vytvořená ze vzbouřené části Republikánů (reformních zákonodárců ze Západu a Středozápadu) a Demokratů, pokusila do zákona o clech začlenit dodatek o dani z příjmu. Očekávali, že tentokrát Nejvyšší soud své rozhodnutí z roku 1895 změní a zákon posvěti. Ve snaze zabránit snahám formujících se na podporu sporné daně z příjmu, senátor Nelson W. Aldrich, lídr republikánské „staré gardy“, předložil vlastní návrh zákona. Ten obsahoval jednak možnost zdaňovat společnosti a jednak dodatek k Ústavě opravňující Kongres rozhodovat v otázkách zdaňování příjmů. Aldrich se nijak netajil svými úmysly.

„Budou hlasovat pro zavedení daně z příjmu společností, jako prostředku, s nímž jednou pro vždy skončují se všeobecnou daní z příjmu.“

Oba jeho návrhy byly Kongresem urychleně schváleny. Daň, uvalená na společnosti, byla stanovena ve výši jednoho procenta z čistého příjmu přesahujícího hranici 5000 dolarů. Záhy byla napadena u soudu. Výrok soudu byl překvapivě v rozporu s duchem, ne-li dokonce se samotným obsahem rozhodnutí kauzy *Pollock*. Daň soud totiž prohlásil za ústavní. Uvedl, že nešlo o přímou daň, ale o daň zpoplatňující privilegium podnikat jako společnost.

Zatímco velké firmy daň z příjmu společností proklínali, ratifikace dodatku o všeobecné dani z příjmu se nezadržitelně blížila. Aldrich musel být šokován a hluboce raněn skutečností, že se mu nezdařil záměr odvrátit pozornost od obecné daně z příjmu. Dostatečný počet amerických států schválil v roce 1913 všeobecnou daň z příjmu a ta se tak stala součástí základního zá-

kona. Prezident Wilson proto neprodleně svolal mimořádnou schůzi Kongresu. Žádal snížení cel a přijetí zákona o všeobecné dani z příjmů. Kongres jeho žádost vyslyšel a 3. května roku 1913 daň „přijata jako vyvolení nevyhnutelného a přirozeného vývoje ústavního dodatku“, byla schválena. Nový zákon se tomu původnímu z roku 1894 velmi podobal svým obsahem. Rozdíl byl u daňových sazeb. Zatímco původní norma uvažovala o 2% rovné dani, nová zaváděla progresivní sazby až do výše 7% z příjmů přesahujících půl milionu dolarů. Převážné většiny obyvatel se nová daň nedotkla, vyšší odvody znamenala pouze pro ty nejbohatší, cca 2% populace. 98% obyvatelstva se daň z příjmu dle zákona z roku 1913 netýkala. Jestli však nějaká událost představovala zásadní změnu ve vývoji společnosti, jež měla za následek nárůst moci státu, pak to byl tento okamžik.

Podkapitola „Striking down the income tax“ a část kapitoly 6 z knihy Roberta Higge *Crisis and Leviatan* (Oxford University Press, 1987) přeložil František Dáňa.

Letní universita liberálních studií

22. - 28. 6. 2003, Jindřichův Hradec

Přihlášky na 8. ročník úspěšného vzdělávacího projektu Liberálního institutu určeného vysokoškolským studentům a ostatním zájemcům o myšlenky liberalismu lze najít spolu s dalšími informacemi na www.libinst.cz/lisu.php3

Předplatné TL na rok 2003

Jak se stát každý měsíc součástí TERRA LIBERA?

Předplatte si zaslání časopisu TERRA LIBERA.

Všechna čísla roku 2002 a předplatné na rok 2003 získá ten, kdo daruje Liberálnímu institutu minimálně 250,- Kč na jeho činnost. Předplatné pouze na rok 2003 lze získat minimálně za 150,- Kč. Elektronické předplatné ve formátu pdf za polovinu!

Účet 55 94 61/0300

Standardní roční předplatné: 0,25 g zlata

e-gold účet: 131844

Více o e-gold na: www.libinst.cz

On-line archív

TERRA LIBERA

z let 2000, 2001 a 2002

dostupný na stránkách

www.libinst.cz

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

**TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz**

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.